

Rapport från Riksantikvarieämbetet

Hållbar landskapsutveckling – hur blev det?

2010

© 2010 Riksantikvarieämbetet

Box 5405

114 84 Stockholm

www.raa.se

riksant@raa.se

Innehåll

Förord	5
Bakgrund	6
Beslutet om bidragen	6
Samordning och stöd	7
Bedömningsfrågor	8
Generella erfarenheter och kommentarer	9
Behovet av resurser och kontinuitet – hur gör bidrag bäst nytta?	10
Några slutsatser	11
Områdesvisa erfarenheter och kommentarer	12
Översiktlig presentation av samtliga projekt	15
Läsanvisning	15
Projekt inom område 1	16
Översyn av riksintresset Österhaningebygden	16
Tätortsnära planeringsunderlag för natur och kulturvården	17
Strategiskt kulturmiljöarbete i Östergötland	18
Fördjupade riksintressebeskrivningar i Kosta (och Växjö)	19
Stadslandskapet – riksintressena i centrala Göteborg	20
Planeringsunderlag för kulturhistoriskt värdefulla områden med inriktning på Tanums världsarv och Falbygden	21
Analys av förändringstrycket i Västernorrland	22
Analys av riksintresset Sundsvalls stenstad	23
Fördjupad riksintresseanalys i Åredalen	24
Byar i förändring	25
Förstudie Haparanda	26
Projekt inom område 2	27
Kulturlandskapet vid Kungs-Barkarö	27
Biosfärområde Blekinge skärgård med kust	28
Projekt inom område 3	29
Bergslagsbygd i förändring	29
Kust och historia	30
Projekt inom område 4	31
Hållbar landskapsutveckling – samverkansmodell för kulturlandskapet	31
Delaktighet i landskapsutvecklingen	32
Landskapspark i Wij	33

Bilaga 1	34
Genomgång av slutrapporterade projekt	34
Kosta – fördjupad beskrivning av ett riksintresse för kulturmiljön	34
Sammanfattande bedömning	34
Slutrapporten	35
Växjö – fördjupad beskrivning av ett riksintresse för kulturmiljön	37
Sammanfattande bedömning	37
Slutrapporten	38
Riksintresseområdet Sundsvalls stenstad	40
Sammanfattande bedömning	40
Slutrapporten	40
Förändringstrycket i Västernorrland	43
Sammanfattande bedömning	43
Slutrapporten	44
Förändringarnas Åre – Kulturhistorisk landskapsanalys av riksintresset Åredalen	46
Sammanfattande bedömning	46
Slutrapporten	47
Kulturlandskapet vid Kungs-Barkarö	49
Sammanfattande bedömning:	49
Slutrapporten	50
Bergslagsbygd i förändring – Metod för landskapsanalys	52
Sammanfattande bedömning:	52
Slutrapporten	53
Hållbar landskapsutveckling – samverkansmodell för kulturlandskapet	55
Sammanfattande bedömning	55
Slutrapporten	56
Bilaga 2	58
Beslutet om stöd till projekt inom hållbar landskapsutveckling	58
Bilaga 3	60
Sammanställning av rapporteringen	60

Förord

Under år 2008 fick sjutton projekt inom området Hållbar landskapsutveckling stöd från anslaget 28:25 Bidrag till kulturmiljövård. Projektens syfte var metodutveckling med inriktning på lärande processer som kan leda till att kulturvärden och kulturhistorisk kunskap kan bidra till hållbar utveckling i såväl tätort som glesbygd. Satsningen på dessa bidrag var i sig en form av pilotprojekt som skulle följas och stödjas av Riksantikvarieämbetet. För att kunna föra ut erfarenheterna från satsningen har en enkel uppföljning och utvärdering nu genomförts.

Denna rapport innehåller en redogörelse av vilka projekt som tilldelades bidragsmedel, hur arbetet bedrivits och erfarenheterna av det samlade resultatet. Den samlade bedömningen handlar främst om projekten uppnått sitt syfte, om samverkan med övriga aktörer genomförts, om resultatet presenterats så att det nått fram och om de tilldelade resurserna kunnat utnyttjas utnyttjats på ett ändamålsenligt sätt.

Syftet med Riksantikvarieämbetets uppföljning är:

- att göra en samlad bedömning och formulera några sammanfattande slutsatser av resultaten och projektens genomförande.
- att utifrån denna bedömning ta fram ett underlag för att kunna förbättra vårt arbete med vägledningar.

Vi hoppas att rapporten ska vara inspirerande och matnyttig för dem som avser att arbeta med eller beställa liknande projekt eller som har till uppgift att läsa och bedöma bidragsansökningar,

Birgitta Johansen
Avdelningschef

Bakgrund

Beslutet om bidragen

Under år 2008 fördelades delar av anslaget 28:25 Bidrag till kulturmiljövård till stöd för projekt inom hållbar landskapsutveckling. Inriktningspromemorian innehöll följande formulering:

"Hållbar landskapsutveckling

Riksantikvarieämbetet avser att avsätta medel till projekt med inriktning på hållbar landskapsutveckling. Exploateringsstrycket är idag stort i många städer och tätortsnära landsbygder vilket kan få konsekvenser för kulturmiljövärdena. Likaså kan förändrad markanvändning, energiomställningen och befolkningsomflyttningar innebära stora förändringar för kulturlandskapet och landskapsbilden i såväl landsbygds- som glesbygdsområden.

Kulturmiljön är en resurs i samhällsutvecklingen. Kulturmiljövärdena och den kulturhistoriska kunskapen behöver kunna beskrivas och analyseras i förhållande till förändringstrycket. Arbetet behöver bedrivas och kommuniceras på ett ändamålsenligt sätt för att bidra till en lärande process och en långsiktig hållbar förvaltning. Riksantikvarieämbetet välkomnar projekt av metodutvecklande karaktär som hanterar ovan nämnda problematik och som bygger på lokal delaktighet och samverkan mellan berörda aktörer. Projekten kan med fördel genomföras i samverkan mellan län. "

Totalt beviljades 2 815 000 kr fördelade på 17 projekt. Omfattningen av stödet framgår av bilaga 4 i Riksantikvarieämbetets beslut från 2008-01-28. (Se bilaga 2) Ytterligare två projekt tilldelas medel genom tilläggsbeslut. I beslutet delades projekten i fyra grupper:

Område 1: Hållbar hantering av exploateringsstryck inom riksintresseområden och andra områden där kulturmiljön ses som en resurs

Syftet var att utveckla metoder för att fördjupa kunskapen om och förståelsen för hur olika kulturmiljövärden kan hanteras inom olika typer av områden utsatta för exploateringsstryck. Projekten skulle genomföras i dialog och samverkan med berörda kommuner och aktörer. Riksantikvarieämbetet skulle samordna och stödja utvecklingen av olika metoder och att främja ett utbyte av erfarenheter mellan länen och aktuella projekt. Totalt 11 projekt beviljades bidrag.

Område 2: Samverkan mellan natur och kultur om karaktärisering av kulturmiljön i landskapet som helhet

Projekten skulle förtydliga kultur- och naturvärden i större landskapsavsnitt i samarbete med andra offentliga aktörer. Totalt två projekt beviljades bidrag.

Område 3: Kunskapsuppbyggnad för bevarande och utveckling av regionala karaktärsmiljöer

Projekten skulle fördjupa och sprida kunskaper om bakgrunden till dagens kulturlandskap som underlag för regional och kommunal planering och bygglovshantering. Totalt två projekt beviljades bidrag.

Område 4: Dialog om hållbar förvaltning av kulturlandskapet

Projekten skulle i dialog med de boende lyfta fram landskapets kulturmiljövärden och diskutera möjligheter till långsiktigt hållbar förvaltning av ett kulturlandskap i förändring. Totalt tre projekt beviljades bidrag.

Samordning och stöd

Enligt beslutet skulle Riksantikvarieämbetet samordna och stödja projekten. Ett startseminarium genomfördes i maj 2008 med deltagare från samtliga projekt utom Sundsvall och Wij. Projekten presenterades översiktligt och Riksantikvarieämbetet informerade om aktuella regeringsuppdrag med anknytning till satsningen. En work-shop genomfördes i Eskilstuna under två dagar i oktober 2008 med deltagare från tio olika projekt förutom sju personer från Riksantikvarieämbetet. Ett fältbesök genomfördes i anslutning till projektet "Tätorts nära planeringsunderlag".

Tolv av de totalt sexton projekten avsåg att fortsätta arbetet och ansökte om fortsatt bidrag för 2009. Medel fördelades emellertid inte till kunskapsunderlag inom ramen för anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård detta år. Flera projekt kunde därför inte avslutas så som planerats, medan andra sökte bidrag från annat håll.

Riksantikvarieämbetet har valt att följa upp projekten och satsningen samt förmedla erfarenheterna i rapportform efter kontakt med de projektansvariga och genomläsning av de insända rapporterna.

Bedömningsfrågor

Det framgår av tabellen (bilaga 3) att flertalet projekt har avslutats och att någon form av rapport tagits fram eller är under arbete. Åtta slutrapporter har hittills skickats till Riksantikvarieämbetet. Uppföljningen behandlar därför kortfattat alla projekt. Delprojekt som har levererat en slutrapport behandlas mer detaljerat i bilaga 1.

En utvärdering av projekten inom området Hållbar landskapsutveckling som behandlat vitt skilda områden och genomförts på många olika sätt är svår att genomföra. Det har inte varit lätt att hitta heltäckande utvärderingsfrågor för att fånga de gemensamma erfarenheterna.

Några frågor kan ställas utifrån de krav som ställdes på projekten enligt formuleringarna i anvisningarna till ansökan: Har man lyckats förmedla hur kulturmiljön ska hanteras inom områden med exploateringstryck och samverka med kommuner och andra aktörer inom område 1? Har man lyckats samverka mellan natur och kultur i landskapet inom område 2? Har man lyckats ta fram kunskapsunderlag om dagens landskap inom område 3? Har dialoger genomförts med de boende för att främja hållbar förvaltning av landskapet inom område 4?

Vi har valt att generalisera och formulera frågorna på följande sätt: Har kulturmiljövärdena och den kulturhistoriska kunskapen beskrivits och analyseras i förhållande till förändringstrycket? Har arbetet bedrivits och kommunicerats på ett ändamålsenligt sätt? Har projekten varit metodutvecklande? Har de byggt på lokal delaktighet och samverkan mellan berörda aktörer?

Mer allmänna frågor som är giltiga för all bidragsverksamhet är: Vad har varit positivt och vad har fallit mindre väl ut, vad är värt att gå vidare med och vilka är fallgroparna? Har projekten lyckats genomföra metodutveckling? Har resultatet använts så som det var avsett? Finns det andra viktiga slutsatser att dra? Vilka erfarenheter bör spridas till en vidare krets?

Efter en genomgång av samtliga projekt utkristalliserade sig följande huvudfrågor:

- Nyttiaspekten – har kulturmiljön blivit en resurs i samhällsutvecklingen?
- Medborgardialogen – har samverkan genomförts?
- Presentationen – har budskapet nått fram?
- Behovet av resurser och kontinuitet – hur kan bidrag göra bäst nytta?

Generella erfarenheter och kommentarer

Nyttoaspekten – har syftet nåtts?

Har projekten lyckats lyfta fram kulturmiljön som en resurs i samhällsutvecklingen?

Av slutrapporterna inom områdena 1, 2 och 3 framgår inte hur kommunerna tagit till sig eller kunnat använda resultatet eller hur strategier eller ansökningar behandlats. Det går heller inte att bedöma om resultatet bidragit till förändrade tänkesätt eller perspektiv. I Östergötland, Göteborg, Sundsvall, Västerbotten, Blekinge, Kungs-Barkarö och Bergslagen fortsätter dock samarbetet mellan den regionala kulturmiljövården och kommunerna för att uppnå goda dialoger kring kulturmiljön som en resurs.

De tydligaste och omedelbara resultaten har uppnåtts i projekt som syftat till lokal delaktighet och praktiskt engagemang i ett mindre område.

Medborgardialogen – har samverkan genomförts?

Har projekten byggt på lokal delaktighet och samverkan mellan berörda aktörer?

Samverkan med kommunerna har genomförts på olika sätt i samtliga projekt inom område 1. I flera fall har den kommunala medverkan skett i form av deltagande i referensgrupper eller seminarier. I några projekt har deltagande från kommunerna successivt avtagit pga brist på resurser i form av tid. I andra fall har samarbetet fungerat bra. Inom område 2 har kommunerna formellt ingått som projektdeltagare och i Bergslagen har kommunrepresentanter ingått i en referensgrupp.

Den mest utvecklade medborgarsamverkan har avrapporterats från projekten i Gävleborg och Västerbotten, där man i en bred dialog kommit fram till hur man praktiskt ska ta sig an kulturmiljön i ett område.

Presentationen – har budskapet nått fram?

Har arbetet bedrivits och kommunicerats på ett ändamålsenligt sätt?

Det framgår inte av slutrapporterna om riksintressebeskrivningar eller planeringsunderlag som är framtagna inom område 1 kunnat användas i kommunerna eller på annat sätt gett

avtryck i den kommunala hanteringen. Arbetet som ska fortsätta i Östergötland och Göteborg går ut på att i dialog med kommunerna ta fram ett lämpligt kulturmiljöunderlag. Det underbygger Riksantikvarieämbetets erfarenhet att ett digitalt eller tryckt planeringsunderlag vid varje förändringstillfälle behöver tolkas och diskuteras av representanter för kulturmiljövården och kommunen.

Inom område 2 finns ännu inget besked om Blekinge nått fram med sin ansökan. Från Västmanland rapporteras att strategin antagits och att etapp 2 pågår. Budskapet i strategirapporten har således nått fram.

Inom område 3 testas nu metoden för landskapsanalys i Bergslagen. Materialets användbarhet kan bedömas först när det använts.

Inom område 4 bedrevs arbetet i form av dialoger och samråd eller praktiskt arbete. Den kommunikation som förekommet har uppenbarligen fungerat i två av fallen.

Behovet av resurser och kontinuitet – hur gör bidrag bäst nytta?

De projekt som genomförts helt har planerats under lång tid, varit en del av ett befintligt sammanhang och kunnat starta omgående och i flera fall delfinansierats från annat håll. De har oftast haft en "fristående" projektledare eller projektledning.

Projekt som inte haft en klar projektplan från början har inte kunnat genomföras till en del beroende på att många ansökte om kompletterande medel för år 2009. Det har också uppstått svårigheter i form av tidsbrist när projekt ska genomföras av personal på länsstyrelsen vid sidan av det ordinarie arbetet. Ett annat problem av liknande karaktär är att kommunala tjänstemän får svårigheter att engagera sig i eller avsluta ett projektarbete. Troligen behövs formella överenskommelser och eventuellt ekonomisk ersättning för att få till stånd ett bra samarbete.

Några slutsatser

Sammantaget vill Riksantikvarieämbetet särskilt framhålla följande erfarenheter som kan vara till nytta både för dem som ska genomföra liknande projekt i framtiden och för dem som ska bedöma ansökningar.

- För att kunna bedöma nyttan med kunskapsunderlag för kommunal planering krävs en genomförandefas då kommunerna aktivt använder underlaget i sin verksamhet.
- Hur kulturmiljön kan lyftas fram som en resurs lokalt blir uppenbart främst i projekt som syftar till praktisk samverkan med olika aktörer inom ett mindre område
- Förankring hos kommunerna kräver intresse, resurser och mandat för deltagande från berörda tjänstemän.
- Utökad medborgardialog kräver ett långsiktigt och tålmodigt förtroendeskapande arbete som går långt utöver ett ettårsperspektiv.
- Metodutveckling av presentationsmetoder kräver en utökad dialog mellan centrala myndigheter som till exempel Boverket, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna och regionala organ samt kommunerna.
- För att kulturmiljön ska kunna vara en resurs för framtida hållbar utveckling krävs att kulturmiljövårdens aktörer tydligt anger inte enbart vilka värden och karaktärsdrag som är betydelsefulla utan också hur dessa ska hanteras, tas tillvara och utvecklas.
- För att kulturmiljön ska kunna bli en resurs i samhällsutvecklingen krävs förutom ett bra kunskapsunderlag även ett aktivt deltagande i planeringsarbetet från kulturmiljövårdens sida.
- Bidrag till kunskapsutveckling bör vara fleråriga och kräva ansökningshandlingar med genomarbetade projektbeskrivningar och tidplaner.
- Kunskapsutvecklingsprojekt bör genomföras under ledning av en person med särskilt ansvar för projektets framdrift och avrapportering.

Områdesvisa erfarenheter och kommentarer

Område 1

Hållbar hantering av exploateringstryck inom riksintresseområden och andra områden där kulturmiljön ses som en resurs.

Projekten syftade till att utveckla metoder för att fördjupa kunskapen om och förståelsen för hur olika kulturmiljövärden kan hanteras inom olika typer av områden som är utsatta för exploateringstryck. De handlade dels om fördjupade riksintressebeskrivningar som underlag för planering, dels om underlag för kommunal och regional planering så att natur- och kulturvärden tidigt kan uppmärksammas som förutsättningar inför olika förändringar. Projektet skulle genomföras av representanter för kulturmiljövärden i dialog och samverkan med berörda kommuner och aktörer.

De genomförda projekten är: Översyn av riksintresset Österhaningebygden, Tätortsnära planeringsunderlag för natur och kulturvärden i Eskilstuna, Strategiskt kulturmiljöarbete i Östergötland, Fördjupad riksintressebeskrivning i Kosta och Växjö, Stadslandskapet – riksintressena i centrala Göteborg, Planeringsunderlag för vindkraft i kulturhistoriskt värdefulla områden med inriktning på Tanums världsarv och Falbygden, Analys av förändringstrycket i Västernorrland, Analys av riksintresset Sundsvalls stenstad, Fördjupad riksintresseanalys i Åredalen och Byar i förändring. Förstudie Haparanda påbörjades inte.

Fördjupade kunskaper om kulturmiljön har tagits fram i samtliga projekt, men med olika ambitionsnivåer. Huvudvikten läggs på de fysiska uttrycken. Bruket eller innehållet uppmärksammas sällan. Förslag till hållbar hantering av kulturmiljön inför exploateringstryck framförs enbart i rapporterna från Göteborg och Sundsvall, men har även diskuterats i projekten om Österhaninge och Planeringsunderlag. Övriga slutrapporter innehåller enbart beskrivningar av kulturmiljöns värden. I merparten av projekten har dialog förekommit med de berörda kommunerna, men i Kosta och Växjö tycks enbart en presentation av slutresultatet ha förekommit. Hur presentationerna av kulturmiljöns värden hanterats i respektive kommun framgår inte av slutrapporterna.

Slutrapporter saknas från flera projekt dels beroende på att arbetet fortsätter dels beroende på resursbrist på länsstyrelsen eller oenighet om resultatet. I flera projekt har det varit svårt att engagera kommunerna. Berörda tjänstemän har antingen slutat eller inte haft mandat att arbeta aktivt.

Område 2

Samverkan mellan natur och kultur om karaktärisering av kulturmiljön i landskapet som helhet.

Projekten syftade till att förtydliga kultur- och naturvärden i större landskapsavsnitt och på samarbete med andra offentliga aktörer.

De genomförda projekten är Biosfärområde Blekinge skärgård med kust och Kulturlandskapet vid Kungs-Barkarö.

Båda projekten är delar av ett större sammanhang. I Blekinge har förstudier gjorts före 2008 och arbetet fortsätter. Ansökningen om att bli MAB-område följer den anvisade mallen. I Västmanland är projektet första delen av arbete för att förvalta och utveckla värdena i projektområdet.

I båda projekten har fördjupade beskrivningar och mål för områdenas natur- och kulturvärden och andra värden i landskapet har tagits fram sektorsvis och åtskilt på traditionellt sätt. En verklig samverkan mellan natur och kultur om karaktärisering av landskapet som helhet har inte genomförts i något av de två projekten, även om olika myndigheter samarbetat. En uppenbar svårighet är att tvärsektorielt arbete försvåras av de nuvarande finansieringsstrukturerna.

Projekten har kunnat genomföras inom tidsramarna på grund av de har ingått i större satsningar och ett brett samarbete med olika aktörer i de båda länen.

Område 3

Kunskapsuppbyggnad för bevarande och utveckling av regionala karaktärsmiljöer.

Projekten syftade till att fördjupa och sprida kunskaper om bakgrunden till dagens kulturlandskap som underlag för regional och kommunal planering och bygglovshantering.

Projekten inom området är Bergslagsbygd i förändring samt Kust och historia i Skåne.

Bergslagsprojektet är ett samarbete mellan flera län. Den rapport som skickats levererats är en delrapport och ett hjälpmedel för fortsatt arbete i olika län och kommuner. Rapporten innehåller ett väl genomarbetat förslag till metod för kunskapsuppbyggnad för bevarande och utveckling av regionala karaktärsmiljöer i Bergslagen. Den har tagits fram av en konsult och diskuterats i en bred referensgrupp. Metoden har kommit till användning i samband med vindkraftsetableringar. Någon slutredovisning har inte kommit från projektet Kust och Historia som kommer att avslutas under 2010.

Område 4

Dialog om hållbar förvaltning av kulturlandskapet.

Projekten har i huvudsak inriktats på att i dialog med de boende lyfta fram landskapets kulturmiljövärden och diskutera möjligheter till långsiktigt hållbar förvaltning av ett kulturlandskap i förändring.

De genomförda projekten är Delaktighet i landskapsutvecklingen i Gävleborg, Lantbrukspark i Wij samt Hållbar landskapsutveckling i Kultsjödalen.

I Gävleborg har den sk Ovanåkermodellen dvs dialoger mellan länsstyrelsen, läns museet, kommunen och de boende för att förvalta odlingslandskapet provats med olika framgång i Torsåker och i Forssa. I Torsåker fick arbetet läggas ner pga resursbrist i kommunen, men i Forssa har ett gott samarbete påbörjats. En koppling finns till landsbygdsprogrammet.

Resultatet av Landbrukspark i Wij har kommenterats i annat sammanhang.

En metod för dialog för om hållbar förvaltning av kulturlandskapet hade utarbetats i Västerbotten inom ramen för arbetet med regionala strategier knutna till landskapskonventionen. Närmare 40 aktörer i Kultsjödalen i Vilhelminafjällen har under ledning av en koordinator på länsstyrelsen samlats kring informations- och upprustningsåtgärder i ett sameviste.

Gemensamma kommentarer till de två projekten är att samverkan mellan många aktörer tar tid och att det ofta krävs en samordnande "eldsjäl" som drivkraft för att nå resultat. Det har ändå varit möjligt att uppbåda ett stort engagemang från boende och andra aktörer i de två områdena på landsbygden, där hotet mot kulturmiljön inte är exploatering utan igenväxning och förfall. Det är mycket svårare att engagera boende i stads- eller tätortsområden.

Översiktlig presentation av samtliga projekt

Läsanvisning

I den översiktliga genomgången presenteras samtliga projekt med en sammanfattande bedömning samt korta beskrivningar av syfte, metod, förankring, resurser och jämförelser med andra projekt. Den sammanfattande bedömningen baseras på en genomläsning av delrapporter eller slutrapporter samt samtal med de projektansvariga.

I bilaga 1 görs en mer detaljerad genomgång av de projekt som har levererat en slutrapport. Där redovisas och kommenteras syfte och användningsområde, förankring och samverkan och presentation. Bedömningen baseras huvudsakligen på en genomläsning av slutrapporterna.

Samtliga redovisningar har diskuterats vid ett internt seminarium på Riksantikvarieämbetet med deltagare från olika enheter på Samhällsavdelningen. Mer material om projekten finns att söka via respektive länsstyrelse.

Projekt inom område 1

Hållbar hantering av exploateringsstryck inom riksintresseområden och andra områden där kulturmiljön ses som en resurs.

Översyn av riksintresset Österhaningebygden

Motivering:
Centralbygd i Österhaninge, med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet, med storgods av medeltida ursprung, sockencentrum med medeltida kyrka och gamla byar.

Översyn av riksintresset Österhaningebygden

En ifrågasättande och framåtblickande syn på riksintressets innehåll och hantering.

<i>Syfte</i>	Fördjupad och utvidgad riksintressebeskrivning genom analys <i>immateriella värden, betydelse och sårbarhet samt förslag till framtida hantering</i>
<i>Metod</i>	Genomgång av befintligt material, fältbesök och dialoger med olika intressenter
<i>Förankring</i>	Samarbete mellan länsstyrelsen, länsmuseet, kommunen och hembygdsföreningen
<i>Resurser</i>	Projektet har ej avslutats på grund av bristande resurser på kommunen och länsstyrelsen
<i>Jämförelser</i>	Intentionerna är "öppnare" än i Kosta, Växjö, Sundsvall och Åre men liknar tankegångarna i Göteborg

Tätortsnära planeringsunderlag för natur- och kulturvärden

Presentation och värdering av natur- och kulturvärden i hela landskapet som underlag för diskussioner i tidiga planeringsskeden enligt "Ostlänkenmodellen"

Tätortsnära planeringsunderlag för natur och kulturvärden

Ett ambitiöst försök att ta fram underlag för kommunal planering för både natur- och kulturvärden. Presentation och värdering av natur- och kulturvärden i hela landskapet som underlag för diskussioner i tidiga planeringsskeden enligt "Ostlänkenmodellen".

<i>Syfte</i>	Produktion av ett generellt underlag för natur- och kulturvärden för kommunal planering
<i>Metod</i>	Beskrivning av natur- och kulturvärden, sårbarhet och formulering av mål för landskap och miljöer med hjälp av GIS-kartor och "blanketter" på nätet
<i>Förankring</i>	Arbetet genomfört av en grupp med olika experter och successiv förankring i en referensgrupp med representanter för länsstyrelsen, kommunen, Riksantikvarieämbetet och intresseföreningar.
<i>Resurser</i>	Projektet har genomförts efter tävlingsförfarande med fast anbud, men med en långdragen slutfas beroende på svårigheter att fastställa lämpliga presentationsformer.
<i>Jämförelser</i>	Värdekriterier och målformuleringar kan jämföras med projektet i Sundsvall. Skrivsätt och detaljeringsgrad kan jämföras med Åre-rapporten.

**Strategiskt
kulturmiljöarbete i
Östergötland**

Utveckling av arbets-
former för hantering av
kulturmiljövärden i
kommunerna

Strategiskt kulturmiljöarbete i Östergötland

Ett av flera projekt som försöker finna former för samarbete mellan länsstyrelsen och kommuner och där arbetet fortsätter.

<i>Syfte</i>	Förbättrad dialog mellan länsstyrelsen och kommunerna
<i>Metod</i>	Utgå från ärenden där kulturmiljön hanterats som en resurs, analys och information om varför utfallet blev positivt.
<i>Förankring</i>	Personlig kontakt med berörda tjänstemän, politiker och nyckelpersoner i kommunerna
<i>Resurser</i>	Medel söktes även för 2009, men arbetet har ändå fortsatt
<i>Jämförelser</i>	Projektet kan jämföras med "Förändringstrycket i Västernorrland" där länsstyrelsen avser att starta en diskussion om hur kulturmiljön kan bli en resurs i förändringsprojekt. Samarbetsformer mellan länsstyrelsen och kommunerna belyses också bland annat i Blekinge och Kungs-Barkarö.

Fördjupade riksintressebeskrivningar i Kosta och Växjö

Baserade på befintliga motivtexter och med många fotografier och kartor

Fördjupade riksintressebeskrivningar i Kosta (och Växjö)

Korta riksintressebeskrivningar för politiker och tjänstemän på länsstyrelsen och i kommunerna.

<i>Syfte</i>	Ta fram riksintressebeskrivningar som förtydligar befintliga motiv- och uttryckstexter
<i>Metod</i>	PowerPoint-bilder med kartor samt äldre och nya foton som visar olika tidsskikt eller teman. Tryckta rapporter med bilder och förklarande korta texter.
<i>Förankring</i>	Materialet är framtaget av en konsult och förankrat på länsstyrelsen.
<i>Resurser</i>	PPT-arbetet och rapporterna färdigställdes på förhållandevis kort tid.
<i>Jämförelser</i>	Arbets sättet kan jämföras med rapporterna om Åre, Sundsvall och Planeringsunderlag, där detaljeringsgrad, behovet av kartor och förankring kan diskuteras.

Mer detaljerade genomgångar görs i bilaga 1.

Stadslandskapet – riksintressena i centrala Göteborg

Påbörja
uppbyggnaden av
ett nätverk för
dialoger om
beskrivning,
värdering,
bevarande,
förändring

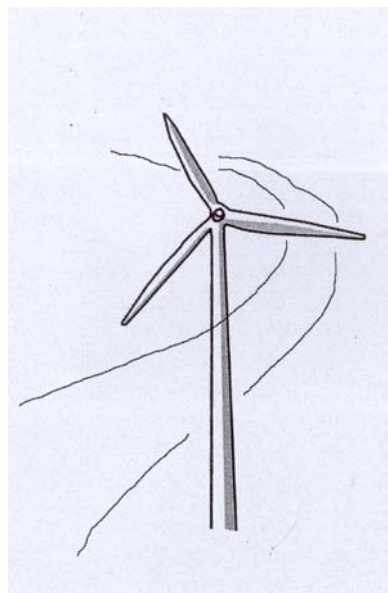
Stadslandskapet – riksintressena i centrala Göteborg

En dokumentation från ett seminarium och gruppdiskussioner om olika riksintressefrågor.

<i>Syfte</i>	Bygga nätverk för diskussioner om hanteringen av riksintressena i Göteborg
<i>Metod</i>	Skapa dialog om kedjan beskrivning – värdering – bevarande - förändring
<i>Förankring</i>	Samverkan mellan länsstyrelse, museum, universitet, kommun och allmänhet
<i>Resurser</i>	Seminarier blev inledningen till fortsatt samverkan mellan olika parter i Göteborg
<i>Jämförelser</i>	Tankarna kan jämföras med intentionerna för riksintresset i Österhaningebygden och samverkanstankarna i Bergslagsbygd, men de har också bäring på övriga samverkansprojekt mellan länsstyrelsen och kommunerna.

**Planeringsunderlag för
kultuhistoriskt värdefulla
områden med inriktning på
Tanums världsarv och
Falbygden**

Metodutveckling för att kunna
etablera vindkraft som
samspekar med de landskaps-
historiska förutsättningarna

**Planeringsunderlag för kultuhistoriskt värdefulla områden med
inriktning på Tanums världsarv och Falbygden**

Olika typer av landskapsanalyser som underlag för beslut om vindkraftsetableringar.

<i>Syfte</i>	Underlätta etablering av vindkraft som samspekar med landskapet
<i>Metod</i>	Genomföra landskapsanalyser och formulera kulturmiljömål för vindkraftsetablering
<i>Förankring</i>	Samverkan mellan länsstyrelsen och kommunerna Tanum och Falköping
<i>Resurser</i>	Projektet har kunnat genomföras tack vare ytterligare medel från Boverket, men har ännu inte slutrapporterats.
<i>Jämförelser</i>	Arbets sättet kan jämföras med metoden för landskapsanalys i Bergslagen och ambitionen att formulera kulturmiljömål för planeringsunderlag i Eskilstuna.

Analys av förändringstrycket i Västernorrland

Förstudie för att hitta goda exempel på hur kultur och kulturmiljö kan vara katalysatorer i hållbar samhällsplanering

Analys av förändringstrycket i Västernorrland

En genomgång av det planerade förändringsprojekt och befintligt kulturmiljöunderlag av olika slag i kommunerna i Västernorrland.

<i>Syfte</i>	Ta fram en översiktlig bild av förändringstrycket i länet
<i>Metod</i>	Sammanställning av aktuella förändringsprojekt och befintliga kulturmiljöunderlag (riksintressen, kulturmiljöprogram eller har skydd enligt KML eller PBL).
<i>Förankring</i>	Materialet är framtaget i samarbete med kommunerna
<i>Resurser</i>	Fortsatt utvecklingsarbete kräver enligt länsstyrelsen intresse och resurser så att kommunerna kan delta
<i>Jämförelser</i>	Ambitionen att fortsätta och samarbeta med kommunerna kring utvecklingsprojekt påminner om intentionen för arbetet i Östergötlands län.

En mer detaljerad redovisning finns i bilaga 1.

Analys av riksintresset Sundsvalls stenstad

En inventering och analys av den bebyggelse som inte tidigare ingått i riksintressets värdebeskrivning

Analys av riksintresset Sundsvalls stenstad

En slutrapport med flera analyser av riksintressets innehåll och värden samt förslag till framtida hantering.

<i>Syfte</i>	Djupgående analys av riksintresset
<i>Metod</i>	Tolkning av "befintliga" värden, inventering av senare tillkommen bebyggelse, indelning av området i delområden av olika karaktär
<i>Förankring</i>	Projektet har i efterhand förankrats i kommunen
<i>Resurser</i>	Konsultuppdraget har genomförts enligt avtal
<i>Jämförelser</i>	Arbets sättet och rapporten kan jämföras med Åre, Kosta/Växjö och intentionerna i Göteborg och Österhaninge.

En mer detaljerad genomgång finns i bilaga 1.

**Fördjupad
riksintresseanalys
i Åredalen**

Förtydligande av de kulturhistoriska värdena i ett område utsatt för förändringar

Fördjupad riksintresseanalys i Åredalen

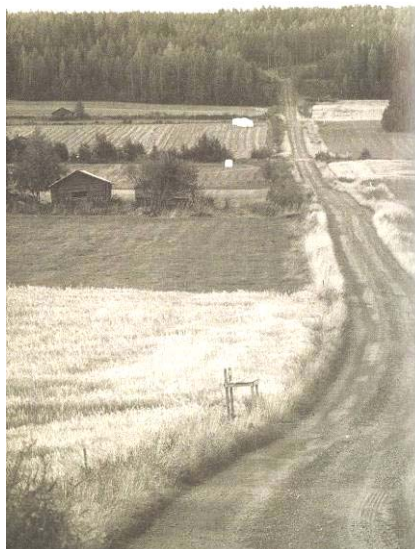
En rapport som beskriver hur riksintresset i Åre förändrats och med förslag till ny motivtext och nya uttryck för riksintresset.

<i>Syfte</i>	Beskriva och analysera förändringarna inom riksintresseområdet
<i>Metod</i>	En innehållsrik historieskrivning med hjälp av fotografier och genomgångar av genomförda planer och projekt men utan kartor.
<i>Förankring</i>	Dialoger i en referensgrupp med representanter från länsstyrelsen, kommunen och läns museet
<i>Resurser</i>	Projektet genomfördes enligt tidplanen
<i>Jämförelser</i>	Arbets sättet kan jämföras med projekten i Kosta/Växjö, Sundsvall och Göteborg.

En mer detaljerad genomgång finns i bilaga 1.

Byar i förändring

SWOT-analyser
inför olika utveck-
lings-scenarier i
samverkan med
olika aktörer

Byar i förändring

Ett samverkansprojektet för att beskriva starka och svaga sidor i några byar utanför Skellefteå.

<i>Syfte</i>	Utveckla kunskapsunderlag för kulturmiljövården i landskapet
<i>Metod</i>	I samråd och dialog nå en helhetssyn i landskapet
<i>Förankring</i>	Ökad samverkan mellan kommun, fastighetsägare och kulturmiljövården
<i>Resurser</i>	Arbetet har fortsatt med bidrag från länsstyrelsen och kommunen under 2009 och beräknas vara avslutat under 2010
<i>Jämförelser</i>	Arbetsättet kan jämföras med arbetsättet i Eskilstuna men med en bred medborgardialog.

Förstudie Haparanda

Behovet av och innehållet i ett planeringsunderlag för ett gränsområde utsatt för stor omvandling

Förstudie Haparanda

En förstudie som aldrig påbörjades, men med ett innehållsrikt program.

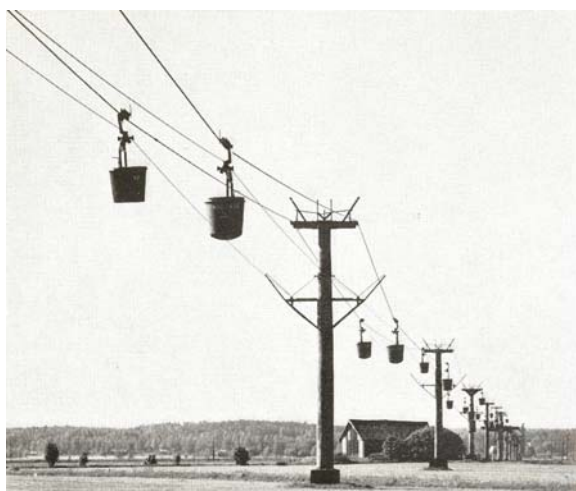
<i>Syfte</i>	Underlag för att ta tillvara det historiska djupet i hela landskapet
<i>Metod</i>	Genom en förstudie få förståelse för behovet av fortsatt arbete
<i>Förankring</i>	Behovet av lokal delaktighet betonas
<i>Resurser</i>	Arbetet startade inte på grund av resursbrist på länsstyrelsen
<i>Jämförelser</i>	Idéerna och frågorna är relevanta för flera av utvecklingsprojekten

Projekt inom område 2

Samverkan mellan natur och kultur om karaktäriseringen av kulturmiljön i landskapet som helhet

Kulturlandskapet vid Kungs-Barkarö

Att hitta en väg för att i samverkan förena former för bevarande, förvaltning och utveckling inom ett område med stora kultur-, natur- och rekreationsvärden.

Kulturlandskapet vid Kungs-Barkarö

Ett projekt som resulterat i en strategi för bevarande och utveckling av natur- och kulturvärden i ett öppet jordbrukslandskap.

<i>Syfte</i>	Att klara ut hur man gemensamt kan ta vara på de värden i området som identifierats
<i>Metod</i>	Identifiering av värden samt mål för bevarande och utveckling för olika sektorsintressen
<i>Förankring</i>	Bred samverkan mellan berörda parter
<i>Resurser</i>	Projektet genomfördes enligt tidplanen med medel från olika håll
<i>Jämförelser</i>	Arbets sättet liknar den satsning som genomförts i Blekinge

En mer detaljerad genomgång finns i bilaga 1

**Biosfärområde
Blekinge
skärgård med
kust**

Samverkan mellan olika aktörer för att ta fram en ansökan till UNESCO där huvudpunkterna är långsiktigt hållbart brukande och nyttjande av naturresurser

Den låga skärgården, sedan förhistorisk tid bebodd av fiskare-bönder, sträcker sig en och en halv mil ut till havs, från Torshamnns udde till Uthällippan. — Stora bilden visar Långöns. De övriga uppifrån vänster: Hällskär med gulsporre, dragsten på Långöns, Uthällippan fyr och betesmark på Uthällippan. Samtliga Björn E. Berglund foto. Längst till höger: Ungskär. Björn-Eyvind Swahn foto.

Biosfärområde Blekinge skärgård med kust

En ansökan enligt UNESCO:s mall om att Blekinge skärgård ska upptas som biosfärområde som beskriver området karaktär och hur det ska förvaltas i framtiden.

Syfte	Bevarande, utveckling och logistiskt stöd
Metod	Miljöutbildning, forskning och miljöövervakning
Förankring	Samarbete mellan länsstyrelsen och berörda kommuner med flera
Resurser	Årlig budget
Jämförelser	Värdebeskrivningar och samverkansformer kan jämföras med Kungs-Barkarö samt Planeringsunderlag och Samverkan i Västerbottens län.

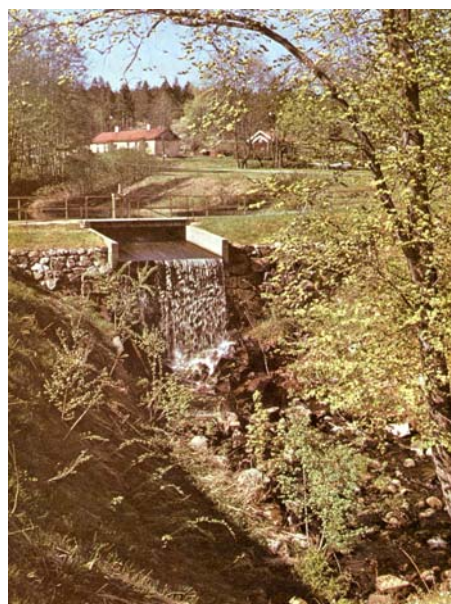
Mer material finns på www.lansstyrelsen.se/Blekinge/Blekinge_arkipelag

Projekt inom område 3

Kunskapsuppbyggnad för bevarande och utveckling av regionala karaktärsmiljöer.

Bergslagsbygd i förändring

Identifiering av Bergslagens karaktärsdrag i brett samarbete mellan sex län, kommuner, universitet, näringsidkare och NGO:s

Bergslagsbygd i förändring

En delrapport som presenterar en metod för att karaktärisera bärande kvaliteter i Bergslagens vardagslandskap.

<i>Syfte</i>	Att i brett samråd identifiera Bergslagens karaktärsdrag
<i>Metod</i>	Processbaserade tematiska analyser
<i>Förankring</i>	Samarbete mellan kulturmiljövården, akademiska kompetenser, kommuner, näringsidkare och ideella organisationer
<i>Resurser</i>	En slutrapport kommer inte att skrivas på grund av resursbrist
<i>Jämförelser</i>	Analysmetoden kan jämföras med arbetsmetoden i Planeringsunderlag eller Göteborg. Samverkansformerna kan jämföras t ex med arbetet i Blekinge.

En mer detaljerad uppföljning följer i bilaga 1.

Kust och historia

Inventering av forn- och kulturlämningar för att bidra till information och kunskapsuppbyggnad som bidrar till ett bättre skydd av kulturmiljön

Kust och historia

En sammanställning av kunskapsunderlag för Skånes kuster.

<i>Syfte</i>	Kunskapsuppbyggnad som underlag för planering
<i>Metod</i>	Inventeringar, analyser och information
<i>Förankring</i>	Expertarbete med informationsinsatser
<i>Resurser</i>	Medel har sökts från annat håll och arbetet ska avslutas 2010.
<i>Jämförelser</i>	Enligt ansökan kan jämförelser göras med projektet Skog och historia

Projekt inom område 4

Dialog om hållbar förvaltning av kulturlandskapet

Hållbar landskapsutveckling – samverkansmodell för kulturlandskapet

Vidareutveckling av samverkansmodell för att hitta långsiktiga lösningar för finansiering och organisation för upprustning och skötsel av kulturmiljöer i glesbygd

Hållbar landskapsutveckling – samverkansmodell för kulturlandskapet

Ett projekt där en rad aktörer tillsammans verkat för att hitta former för att bevara och bruka landskapet i Kultsjödalen på ett hållbart sätt.

<i>Syfte</i>	Vidareutveckla en metod för samverkan
<i>Metod</i>	Finna långsiktiga lösningar för finansiering och organisation av upprustning och skötsel av kulturmiljöer
<i>Förankring</i>	Utskick av mötesanteckningar och månadsbrev till alla berörda och på hemsidan via en särskilt utsedd koordinator
<i>Resurser</i>	Projektet har genomförts inom budgetramarna med medel från olika håll
<i>Jämförelser</i>	Samverkansformerna kan jämföras med projekt som strävat efter att engagera många aktörer

En mer detaljerad genomgång finns i bilaga 1.

**Delaktighet i
landskaps-
utvecklingen**

Vidareutveckling av den sk Ovanåkersmodellen för att belysa konsekvenserna av omvandlingen i jordbrukslandskapet

Delaktighet i landskapsutvecklingen

Olika samverkansformer har prövats för att få till stånd lokalt engagemang för förvaltning av kulturlandskapet.

<i>Syfte</i>	Utveckling av "Ovanåkersmodellen" för att belysa konsekvenserna av omvandlingen av jordbrukslandskapet
<i>Metod</i>	Studiebesök, seminarier, fältvandringar, renoveringsprojekt m.m.
<i>Förankring</i>	Återkommande dialoger och lokal samverkan
<i>Resurser</i>	Anknytning till landsbygdsprogrammet
<i>Jämförelser</i>	Arbets sättet påminner mycket om det som beskrivs i Byar i förändring och i Kultsjödalen.

Lantbrukspark i Wij

Hur påverkar klimatfrågor och jordbrukarstöd landskapsomvandlingen?
Vilka möjligheter finns att aktivt gestalta ett landskap? Kan konstnärlig utsmyckning ge tillfälle till upplevelse och reflektion över det förändrade jordbrukslandskapet?

Landskapsarkitektur i Wij

Projektet lyftes ur samarbetet kring Hållbar landskapsutveckling. Det finansierades delvis med EU-medel och redovisades i annat sammanhang.

Bilaga 1

Genomgång av slutrapporterade projekt

Område 1

Kosta – fördjupad beskrivning av ett riksintresse för kulturmiljön

Exempel på beskrivning av en del av uttrycken för riksintresset.

Sammanfattande bedömning

En kortfattad beskrivning av de historiska spåren i ett riksintresseområde med förslag till utvidgning men utan djupare analys av vad spåren berättar eller rekommendationer för framtida hantering.

PowerPoint-metoden har tagits fram för att enkelt och relativt snabbt förmedla kunskapen om och förståelsen för riksintressets olika kulturmiljövärden. Den förutsätter dock en förtydligande muntlig presentation.

Den kortfattade historiebeskrivningen ger viss ökad förståelse för riksintressets värden, men det saknas en analyserande del som tydligare förklarar vad de olika historiska spåren betyder och rekommendationer för hur värdena kan hanteras om de utsätts för exploateringsstryck. För att fungera som argument i planeringssammanhang är det nödvändigt att mål formuleras för hur kulturmiljön kan hanteras. Förslaget till utvidgning av riksintresseområdet med kyrkan, kyrkogården och egnahemsområdet inbjuder till en diskussion om vilka historiska spår som berättar glasbrukets historia. Av rapporten framgår inte hur det skriftliga materialet tagits emot, om någon information till allmänheten planerats eller om den kunnat användas som planeringsunderlag av kommunen.

Slutrapporten

Huvudinnehållet i rapporten är en historisk genomgång av Kostas utveckling indelad i epokerna: före bruket, 1742–1827, 1836–1888, 1888–1930 och 1930–1960 med ett förslag till utvidgning av riksintresseområdet och en uppräknig av karaktäristiska byggnader från varje epok.

Exempel på redovisning av en del av uttrycken för riksintresset.

Syfte och användningsområde

Materialet ska vara underlag för diskussioner om hur man värnar de kulturhistoriska värdena och ligga till grund för en ny avgränsning av riksintresset.

Dagens gräns för riksintresset innefattar glasbruket och till stor del den bebyggelse som hör till bruket i form av bostäder och verkstäder med mera. Området kring kyrkan som präglas av tiden före bruket och Kosta Egnahemsområde som haft stor betydelse i samhällets historia ingår inte. En utvidgning skulle enligt rapporten ge en mer komplett bild av samhällets och brukets historia.

Förankring och samverkan

Rapporten har tagits fram på länsstyrelsen av en projektanställd antikvarie och med en referensgrupp från kulturmiljö- och planenheter. Materialet har presenterats för representanter för Lessebo kommuns ledning samt plan- och byggnadsnämnd, länsarkitekten, länsrådet, länsantikvarien och landshövdingen vid ett möte om riksintresset i Kosta.

Presentation

Rapporten baseras på en PowerPoint-presentation som visar platsens utveckling över tid och vilka spår som finns kvar i miljön med hjälp av äldre bilder, kartor och nya foton. Långa textcitat eller korta kommentarer har används som illustration till bilderna.

Länk till rapporten:

http://www.lst.se/NR/rdonlyres/4704DA01-FE91-489F-BB84-FE99DB42368F/136762/Kosta_Riksintresse_webb.pdf

Växjö – fördjupad beskrivning av ett riksintresse för kulturmiljön

Exempel på historisk beskrivning av ett av uttrycken för riksintresset.

Sammanfattande bedömning

En kortfattad beskrivning av de historiska spåren i ett riksintresseområde men utan förklaringar av vad spåren berättar, förslag till utvidgning eller rekommendationer för framtida hantering.

Rapporten är en expertbeskrivning av de historiska spår som ingår i riksintresset enligt beslutstexten från 1990-talet. Den har utarbetats i efterhand utifrån en PowerPoint-presentation.

Rapporten ger fördjupade kunskaper om historiska spår, men knappast fördjupad förståelse för vad de står för. Upplägget med historiskt material, dagens karta och fotografier som visar nuläget är mycket klar och tydlig, men det behövs mer förklarande text. En PowerPoint presentation kan användas för information, men kräver korta snärtiga texter och en god presentatör. Det är svårt att utnyttja bilderna i liten skala i en rapport. Kartorna blir små och fotografierna otydliga.

Det saknas rekommendationer för hur värdena ska hanteras i framtiden. Den enda framåtblickande texten är: "Gränsen för riksintresset kan inte ses som absolut. Man bör tala om ett värdeområde. Nya tillägg utanför gränsen kan också påverka upplevelsen av riksintresset och ska betraktas utifrån detta."

Materialet har presenterats för kommunen, men det framgår inte om och hur det kan användas för kommunens planering. Det är bland annat oklart hur kommunen och länsstyrelsen ser på förslaget att beakta riksintressets värden även utanför gränsen. Arbetet har genomförts under cirka tre arbetsveckor. Detta kan vara en fördel i pressade situationer, men innefattar till exempel ingen förankring på förhand i kommunen eller hos allmänheten.

Slutrapporten

Riksintresset Växjö redovisas med utgångspunkt från Riksantikvarieämbetets motivtext och beskrivning av uttrycken. Olika skikt eller teman som lyfts fram i kartor och fotografier är *stifts- och residensstaden, den successivt framvuxna rutnätsplanen, skolstaden, de låga ofta putsade byggnaderna, 1800-talets esplanadstad, fondbyggnaderna, stadens direkta övergång i öppen landsbygd och järnvägsområdet.*

Den nuvarande utbredningen av riksintresset.

Syfte och användningsområde

Syftet är att utveckla en metod för att fördjupa kunskapen om och förståelsen för hur olika miljövärden kan hanteras inom områden som är utsatta för exploateringsstryck.

Förankring och samverkan

Arbetet har utförts på länsstyrelsen av en projektanställd antikvarie och med en liten referensgrupp med deltagare från kulturmiljö- och planenheter. Slutresultatet har redovisats för politiker och tjänstemän i Växjö kommun samt för tjänstemän från Smålands museum och länsstyrelsens naturvårds- och samhällsutvecklingsenheter. Det framgår inte om information till allmänheten planeras.

Presentationsmetod

I rapporten har PowerPoint-bilderna försetts med korta förklarande texter. Litteratur, äldre fotografier och kartor har använts liksom nya fotografier för att redovisa olika historiska spår i miljön. Kartstudierna har ställts samman i GIS-skikt från olika tider.

Beskrivningen av den successivt framvuxna rutnätsplanen tar upp: Stadsplanerna som illustreras med lång text, Byggnadshöjden som illustreras med gamla foton, Staden före branden 1658 som illustreras med en gammal karta och dagens karta samt Spår från tiden före 1658 som illustreras med foton från idag. På liknande sätt redovisas Rutnätsplanen, Esplanader och 1877 års stadsplan samt Fondbyggnader.

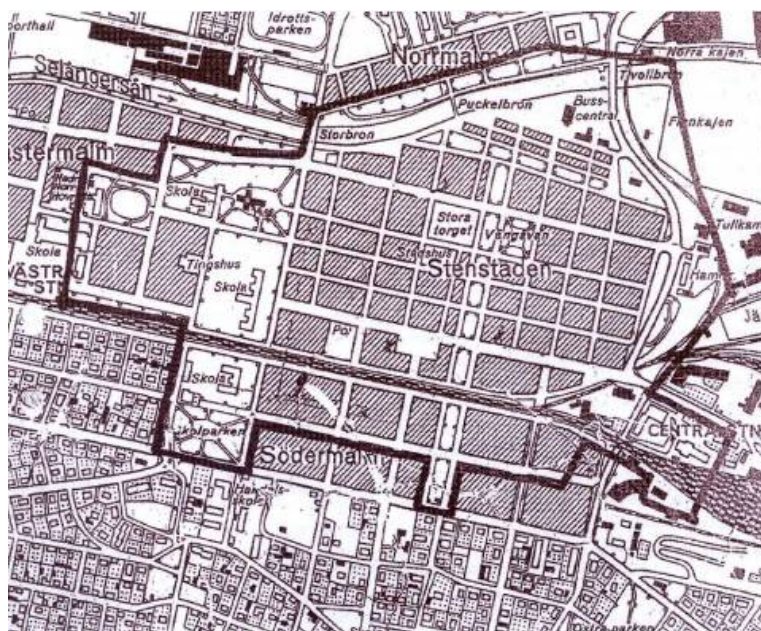
Länk till rapporten:

http://www.lst.se/NR/rdonlyres/4704DA01-FE91-489F-BB84-FE99DB42368F/136760/Vaxjo_riksintresse_webb.pdf

Exempel på beskrivning av befintliga historiska spår.

Riksintresseområdet Sundsvalls stenstad

Sammanfattande bedömning

En riksintressebeskrivning utan illustrerande bilder eller kartor grundad i huvudsak på byggnadsantikvariska värderingar och med bevarandeariktade riktlinjer.

Enligt uppdraget ska områdets omistliga kulturhistoriska, konsthistoriska och upplevelsemässiga värden beskrivas och riktlinjer tas fram för framtida stadsutveckling.

Uppdraget presenteras på ett fackmässigt sätt med långa texter utan förklarande bilder eller kartor. Valet av värdekriterier eller hanteringen för framtiden är inriktad på bevarande av kulturhistoriskt värdefulla detaljer och miljökomponenter .

Slutrapporten

Rapporten innehåller en riksintressebeskrivning för Sundsvalls stenstad med en tolkning av riksintresset, en genomgång av karaktärsdrag och riktlinjer för säkerställande av rutnätsplanen, kvartersbebyggelsen, gaturummen och platsbildningarna samt förslag till hantering.

I förslaget till hantering ingår en kulturmiljöhandbok, allmän orientering, motivering och uttryck för riksintresset samt en beskrivning av området med fyra urskiljbara delområden samt en redogörelse för gällande bestämmelser avseende bevarande av bebyggelsen från årtiondena kring sekelskiftet 1900. Inventeringen innehåller en översikt av byggnadsår, estetiska och antikvariska värden samt förslag till riktlinjer.

Syfte och användningsområde

Syftet har varit att definiera kulturvärdena inom Sundsvalls stenstad, föreslå riktlinjer för att säkerställa dem och samtidigt möjliggöra framtida utveckling i centrala staden, en analys vilka omistliga värden som finns (kulturhistoriskt / konsthistoriskt / upplevelsemässigt) samt en inventering av bebyggelse från 1920-1990.

Förankring och samverkan

Projektet genomfördes i form av konsultuppdrag. Konsulten hade löpande kontakter med länsstyrelsen. Enligt rapporten har en workshop genomförts med tjänstemän, politiker och länsstyrelsen under arbetets gång. Ett öppet seminarium och workshop med tjänstemän, politiker och inbjudna har marknadsförts som en del i kommunens ambition att fortsätta samtalet om staden. Efter ett avslutande möte mellan stadsbyggnadskontoret och länsstyrelsens länsarkitekt och kulturmiljöhandläggare godkändes innehållet, slutsatserna och förslagen till rekommendationer.

Presentationsmetod

Den inledande delen av rapporten innehåller endast löpande text. Fotografier eller kartor saknas. Som grundläggande motiv för bevarande inom riksintresset redovisas byggnadshistoriska värden – en historisk epok, byggnadsteknikhistoriska värden – tekniska lösningar, materialval och metoder, arkitekturhistoriska värden – stileklekticismen, samhällshistoriska värden – stadsmiljö uppförd enligt äldre styrelseskick och värderingar samt socialhistoriska värden - strukturomvandling i city med social differentiering. Ett flertal upplevelsevärden som arkitektoniska värden – designmässigt, konstnärliga värden – idé och kreativitet, miljöskapande värden – hus och offentligt rum, identitetsvärden – den historiska epokens värderingar samt symbolvärden – den historiska epokens värderingar framhålls.

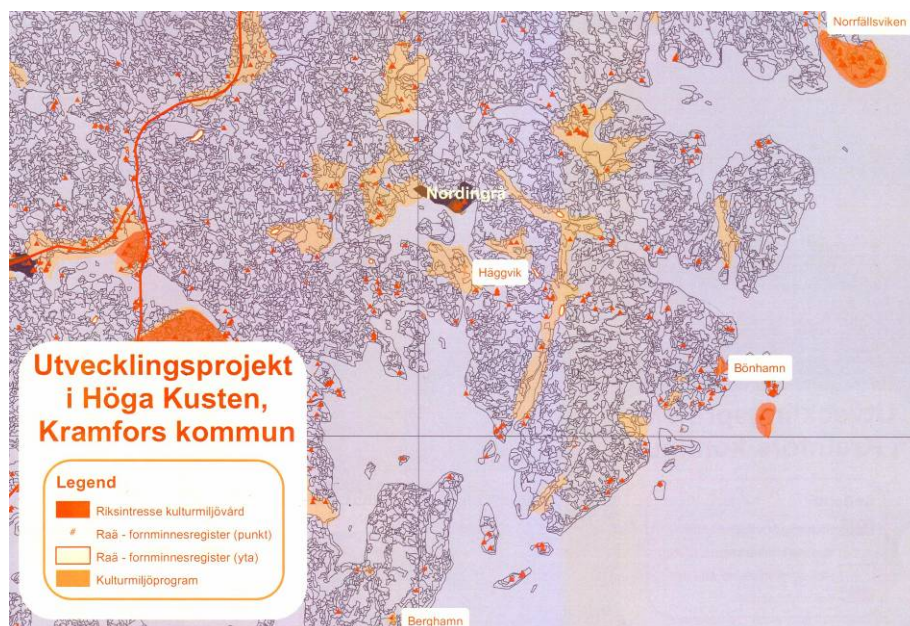
Riksintresseområdet delas in i fem mer eller mindre tydliga karaktärsområden:

- 1) Den centrala rektangeln - stenstaden.
- 2) Institutionsstråket väster om Skolhusallén
- 3) Kvarteren med Hovrätt, Tingsrätt och polishus samt större enfamiljsvillor.
- 4) De drygt fyra kvarteren söder om järnvägen
- 5) Hamn- och järnvägsmiljöer i öster intill Sundsvallsfjärden.

Riktlinjerna för säkerställande behandlar rutnätsplanen, kvartersbebyggelsen, gaturummen och platsbildningarna.

I förslaget till hantering anges bland annat: stenstadens mångsidighet, strävan efter samverkan med omgivningen, äldre proportioner, färg, fasadmaterial med mera bevaras och återställs, tidstypisk prägel på detaljer behålls, stadsmiljön i city rustas upp och förnyas, levande gatufasader eftersträvas.

Förändringstrycket i Västernorrland

Exempel på presentation av kulturmiljöunderlag.

Sammanfattande bedömning

En sammanställning av inventerade projekt och kulturmiljöunderlag som underlag för fortsatt arbete.

Den första etappen av projektet är en ren inventering och genomgång av förändringsprojekt och planeringsunderlag. Den är naturligtvis mycket nyttig, både för kulturmiljövårdens och de kommunala aktörerna. Materialet bör kunna fungera som underlag för val av fortsatta utvecklingsprojekt, men texterna är delvis ostrukturerade och svåra att överblicka..

Det saknas dock en övergripande analys av vilka typer av förändringsprojekt som kan vara mest intressanta att gå vidare med, hur planeringsunderlaget behöver förbättras, vilka aktörer som skulle behöva involveras och vilka kulturmiljöer som är mest sårbara eller möjliga att utveckla.

Slutrapporten

Huvudrapporten "Förändringstrycket i Västernorrland – en förstudie till projektet God Bebyggd miljö i Västernorrland" innehåller en beskrivning av olika slags utvecklingsprojekt i länets sju kommuner och en redovisning av vilken typ av planeringsunderlag som finns för kulturmiljön. Bilaga 1 innehåller kortfattade beskrivningar av de olika projekten. I bilaga 2 finns en översiktlig kartredovisning av kulturmiljöunderlagen. I bilaga 3 redovisas olika typer av kulturmiljöunderlag i tabeller.

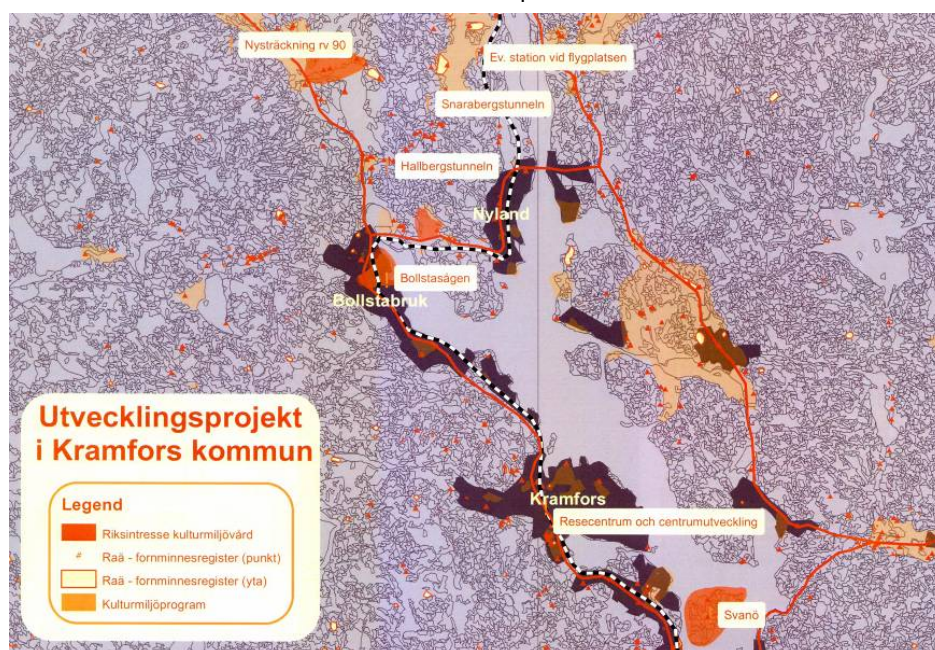
Syfte och användningsområde

Utveckling av metoder för samarbete med kommunerna om anpassning av förändringar till lokala förutsättningar. Med stöd bland annat från EU ska projekt genomföras där kultur och kulturarv kan bli utgångspunkten för attraktivitet och god livsmiljö.

Förankring och samverkan

Lämpliga och intressanta utvecklingsprojekt de närmaste 5 åren identifierades genom intervjuer med en kontaktperson på respektive kommun. En grov analys av dagens planeringsunderlag genomfördes för att få en översiktlig bild av vilka kulturmiljövärden som berörs.

I nästa steg diskuterades vilka projekt som skulle prioriteras som utvecklingsprojekt och vilka insatser som behövs för att ändra karaktär på ett område.

Exempel på presentation av kulturmiljöunderlag.

Presentationsmetod

Förstudien innehåller en sammanfattning för varje kommun av olika typer av förändringar (byggprojekt, infrastruktur, tankar om olika typer av förändringar i framför allt den byggda miljön) och en redogörelse för pågående översikts- eller detaljplanearbete. Där finns också historik och beskrivningar av kulturmiljön med redogörelse för olika typer av skyddsinstrument och kulturmiljöunderlag.

I den mer detaljerade genomgången i bilaga 1 anges t ex för Sundsvall:

”Ådalsbanan: Byggande av nya mötesstationer och nydragning av järnvägen mellan Härnösand – Veda är i full gång.

Resecentrum: Kommunfullmäktige har godkänt det förslag till järnvägen genom stan och placering av resecentrum som Sundsvalls kommun och Banverket gemensamt tagit fram. Beslutet togs i februari 2008”.

I bilaga 2 presenteras kartor där riksintresseområden, områden som ingår i kulturmiljöprogram, fornlämningar och fornlämningsområden markerats som ytor eller punkter i olika färger och där projekten markerats med namn.

Bilaga 3 är en textbilaga som beskriver olika typer av planeringsunderlag som riksintressebeskrivningar, fornlämningsförekomst, skydd i detaljplan eller som byggnadsminne och förekomsten av kommunalt kulturmiljöprogram.

Förändringarnas Åre – Kulturhistorisk landskapsanalys av riksintresset Åredalen

Exempel på bebyggelse från olika tider i centrala Åre.

Sammanfattande bedömning

En rapport som ställer frågan om kulturhistorisk värdering av samhällsförändringar på sin spets.

Projektet om Åre hade förberetts länge. Det hade länge funnits ett stort behov av en genomgång av vad som hänt inom riksintresseområdet. En slutrapport kunde därför produceras inom tidsramen som planerats. Metoden att med hjälp av löpande text och fotografier från olika tider skildra ett händelseförlopp är beprövad. Många med lokalkännedom känner naturligtvis igen sig.

För utomstående och för dem som ska planera Åres framtid behövs ett kartmaterial som tydligt redovisar var förändringarna skett och var foton är tagna. En serie historiska kartor skulle vara en bra illustration till den föreslagna nya motivtexten och förtydliga vilka uttryck som är väsentliga för riksintresset.

I rapporten saknas också rekommendationer för hur riksintressets värden ska hanteras i framtiden.

Slutrapporten

I rapporten beskrivs Åredalens landskap fram till 1970-talet och hur planering, kulturmiljövård och politik har bedrivits varje årtionde från 1970-talet fram till idag. Riksintresset beskrivs i form av årsringar och förändringar i landskapet samt en övergripande karakteristik och värdering och avslutas med ett förslag till ny motivering och värdetext.

Syfte och användningsområde

Beskrivningen och analysen av förändringarna i riksintresset Åredalen under 40 år är genomförd för att besvara frågorna: Vilka kulturhistoriska värden har försvunnit, vilka har tillkommit och hur bör riksintresset behandlas i framtiden? Vad har riksintresset i Åredalen betytt för utvecklingen? Vad ska en ny riksintressebeskrivning innehålla? Hur har synen på kulturmiljövårdens riksintressen förändrats?

Åredalen före expansionen efter andra världskriget.

Förankring och samverkan

Rapporten har skrivits av en antikvarie på länsstyrelsen. I referensgruppen ingick representanter för länsstyrelsens kulturmiljö- och planfunktioner, länsmuseum samt politiker och tjänstemän från Åre kommun. Arbetet har knutits till revideringen av kommunens översiktsplan. Arbetet har presenterats vid ett flertal tillfällen, men någon omfattande dialog med allmänheten har inte förekommit.

Presentationsmetod

Rapporten är ledigt skriven och mycket rikt illustrerad med såväl gamla som nya fotografier. Jämförelser mellan då och nu, det historiska förloppet osv. förtydligas därmed. Inledningsvis finns en översiktlig karta som visar utbredningen av riksintresseområdet. Övrigt kartmaterial saknas.

Förslaget till ny motivering:

Fjällturismens landskap, där den fjällnära odlingsbygden möter vintersportorten Åre.

Förslaget till nyan uttryck för riksintresset:

Spåren av det traditionella fjällnära odlingslandskapet, som återfinns på fjällsluttningarna och i dalgången väster och sydost om Åre.

Åre bys turistiska årsringar, som visar på olika typer av anläggningar och skilda stilideal. Här finns nationalromantik såväl som internationell modernism och postmodernism representerat sida vid sida. Exempel på viktiga årsringar i Åres utveckling är den tidiga turismens anläggningar från förra sekelskiftet, koncentrerade kring axeln mellan gamla järnvägsstationen och bergbanan, samt området kring kabinbanan från 1970-talet. Åre gamla kyrka, fjällvärldens enda medeltidskyrka, visar tillsammans med Tottens by på bygdens äldre historia och ger Åre ett påtagligt historiskt djup.”

En del av Åredalen 2004.

Länk till rapporten:

http://www.lst.se/NR/rdonlyres/D7563DEF-0408-44FA-8CDA-1E1BFEEAAECE9/0/Rapport_Aredalen_webpdf.pdf

Område 2

Kulturlandskapet vid Kungs-Barkarö

3.5 Processen

Antal externa möten för dialog/kommunikation. Projektet har bjudit in till ett antal möten, riktade mot olika målgrupper enligt den upprättade informations- och kommunikationsplanen. Möteslokalen har vid dessa tillfällen ofta varit församlingshemmet vid Kungs-Barkarö kyrka. Samtliga möten, har dokumenterats.

Samverkan var en viktig del av projektet.

Sammanfattande bedömning:

En grundlig och pragmatisk genomgång av hur olika sektorer var för sig kan ta ansvar för en hållbar utveckling av området.

Projektet har genomförts i samarbete mellan länsstyrelsen i Västmanland, Skogsstyrelsen, LRF samt Kungsörs och Köpings kommuner. Det har varit väl organiserat och finansierats från olika håll. Rapporten är tydligt strukturerad och innehåller många bilder som illustrerar kvaliteter i landskapet och samarbetsformer samt en tydlig indikation om vad man har för avsikt att fortsätta med efter projektets avslut, det vill säga implementeringen av strategin.

Projektet går ut på att finna former för att olika aktörer ska ta hand om och utveckla landskapets värden. Olika vägar och former för framtida handling och finansiering redovisas för olika intressegrupper eller sektorer. Det mesta rör sig om statliga bidrag eller EU-medel. Det som saknas är en mer omvärldsriktad beskrivning av de processer som pågår i området samt potentiella hotbilder eller konfliktdimensioner i området (fragmentering av landskapet som en följd av infrastruktur, vikande lönsamhet i jordbruket etc). Intrycket är att de olika

sektorsvisa målen för området ligger så pass nära varandra att det hade varit möjligt att pröva entt mer sektorsövergripande upplägg.

Slutrapporten

I inledningen beskrivs områdets historia och nuvarande situation. Strategins inriktning och avgränsning redovisas liksom samverkansprocessen och organisationen. Vikten av information och dialog framhålls särskilt. Områdets värden för bevarande och utveckling beskrivs sektorsvis. Kulturmiljövårdens intressen, naturvårdens intressen, friluftsliv och turism, bebyggelse och detaljplaner, lantbrukets driftsinriktning samt annat näringsliv och företagande behandlas relativt detaljerat. Efter en gemensam vision och övergripande mål följer en detaljerad genomgång av mål, åtgärder, ansvariga och styrmedel för varje sektor för sig.

I området fanns redan på 1300-talet en kungsgård i Kungs-Barkarö by. Gustav Vasa grundlade på 1500-talet Kungsörs Kungsgård, vars byggnader förstördes i en brand 1822. Idag är området framförallt känt för sina stora naturvärden knutna till de 1832 fridlysta ekarna, ädellövskogmarker och ädellövlundar.

Syfte och användningsområde

Projektet syftar till att få klarhet och samsyn kring hur värdefullt området är, att bevara och utveckla områdets natur och kulturmiljövärden genom produktion av natur- och kulturmiljövård, att utveckla de areella näringarna på ett hållbart sätt och få fler betesdjur till området samt ge förutsättningar för annat företagande inom friluftsliv, turism etc. I projektets etapp I ingår att upprätta en strategi, som underlag för konkreta åtgärder för att bevara områdets natur- och kulturvärden och för att utveckla näringslivet.

Mål

Kulturmiljövärdena inom utredningsområdet är kända och förståelsen för dem har ökat

Det innebär att:

- en majoritet av de boende i området har deltagit i någon form av informationsinsats.

Åtgärder	Ansvarig	Styrmedel
Information via kommunens hemsida, pressmeddelanden, Nyhetsbrev	Länsstyrelsen, Kungsörs kommun	LBP
Fältvandringar	Länsstyrelsen, uppdrag till läns museet m.fl.	KMV - anslaget Kompetensutveckling inom LBP(Landet lär)

Mål, åtgärder och ansvarsområdena preciserades sektorsvis.

Förankring och samverkan

Att hitta bra arbetsformer och arbetsprocesser mellan myndigheter, markägare/lantbrukare/arrendatorer, andra företagare och organisationer, har varit en nyckelfråga i projektet. Information och dialog har skett enligt en särskilt upprättad informations- och kommunikationsplan. Etapp II omfattar genomförandet av strategin. Övergripande mål har formulerats för bevarande och utveckling. Utifrån dessa anges därefter mål, åtgärder, ansvarig och styrmedel för respektive intresseområde. För respektive åtgärd pekas ut vem som är ansvarig att driva frågan. Det berör länsstyrelsen, skogsstyrelsen, Köpings kommun, Kungsörs kommun, lantbrukaren/skogsägaren etc.

Presentationsmetod

Beskrivningarna och åtgärderna är uppdelade i blocken naturmiljö, kulturmiljö och friluftsliv. Områdets värden illustreras med kartor där olika objekt och miljöer markerats på traditionellt sätt. De framåtblickande avsnitten inleds med en vision i punktform.

- Alla aktörer som är verksamma i området har förståelse för områdets natur- och kulturmiljövärden och är engagerade i bevarandet och utvecklingen av landskapet och dess värden.
- Ett hållbart nyttjande av landskapet med goda och stimulerade natur- och kulturmiljöer.
- Den biologiska mångfalden har utvecklats i ekhagar och lundar och arealen ädellöv har ökat i produktionsskogen.
- Ett landskap som är tydligt och lätt att läsa ur ett historiskt perspektiv
- Området har blivit känt som ett attraktivt turistmål lokalt och regionalt i det korta perspektivet och nationellt och internationellt på längre sikt.

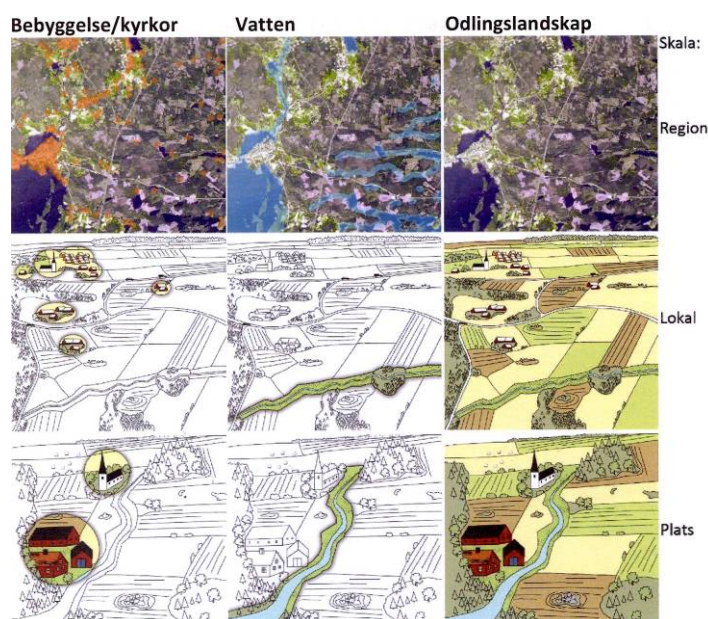
Preciserade mål presenteras för olika sektorsintressen. För kulturmiljövården finns mål för det öppna odlingslandskapet, byggnader och bebyggelsemiljöer, landskapselement samt kännedom och förståelse. För varje delområde redovisas mål, hinder, åtgärder, ansvarig och styrmedel i punktform och tabeller.

Länk till rapporten:

<http://www.kungsor.se/upload/107/RemissKungs-Barkar%C3%B6.pdf>

Område 3

Bergslagsbygd i förändring – Metod för landskapsanalys

Exempel på teman och geografiska nivåer i rapporten.

Sammanfattande bedömning:

En rapport som presenterar olika sätt att karaktärisera landskap, områden och platser.

Den metod för landskapsanalys som presenteras i rapporten ska ses som ett smörgåsbord eller källa till inspiration. Där finns mängder av uppslag till analyser på olika nivåer med ??? gen fackkunskap för att samla in materialet. Tanken är att delar av analyserna ska kunna beställas av olika intressenter och kunna presenteras på olika sätt. Det saknas dock förslag till hur detta kan genomföras.

De flesta metodförslagen handlar om nulägesanalyser och historiska förklaringar till varför landskapet ser ut som det gör. Ett förslag till hur karaktären eller värdena kan tas om hand i framtiden finns i form av en SWOT-analys.

De tre exemplen på platsbeskrivningar som avslutar rapporten är inte knutna till metodgenomgången utan framstår som fristående berättelser om tre olika typer av samhällen. Det saknas ett avslutande och sammanfattande avsnitt.

Slutrapporten

Rapporten inleds med en definition av begreppet Bergslagen. Därefter följer råd inför en beställning av landskapsanalyser och betydelsen av olika skalor. För att kunna arbeta med den regionala skalan föreslås övergripande landskapsanalyser och landskapskaraktärsanalyser samt olika tematiska analyser. Lämplig arbetsgång och olika metoder redovisas. För lokala miljöbeskrivningar rekommenderas en genomgång av visuella karaktärsdrag och olika teman som vattenmiljön, människan och marken och bebyggelsen. Arbetsgången för analys av en plats följer i stort sett samma schema. För en beskrivning av hur trender i landskapet kan bedömas rekommenderas en SWOT-analys. Avslutningsvis beskrivs några platser i Bergslagen.

Syfte och användningsområde

En metod skulle utvecklas för att karaktärisera bärande kvaliteter i Bergslagens vardagslandskap. Bergslagens specifika särdrag skulle identifieras med fokus på följande aspekter: Bergslagens bebyggelse, kyrkomiljöer, vattenanknutna miljöer och odlingslandskapet.

Bebyggelse

Exempel på frågor	Typ av innehåll	Exempel på beskrivning
På vilket sätt återspeglas tidigare och nuvarande näringsverksamhet i bebyggelsen?	Förhållande till omgivande markanvändning och näringsverksamheter	Rekordarens arbetsintensiva och expansiva gruvnäring återspeglas i de täta raderna av likåldrig egnärsbebyggelse.
Hur har de naturgivna förutsättningarna styrt bebyggelsebildningen i området?	Förhållande till geologi, topografi, sjöar, vattendrag etc	Bebyggelsen ligger på impediment i odlingsmarken. Malmfyndigheterna har styrt lokaliseringen av bebyggelsen.
Speglar bebyggelsebildningen sociala och ekonomiska skillnader mellan olika grupper?	Sociala mönster/skillnader	Den rumsliga åtskillnaden mellan arbetarkvarter och tjänstemannabostäder i ett gruvsamhälle. Skillnader i mäns och kvinnors verksamheter och rörelsemönster, t ex hem – matbutik – tvättstuga eller hem – hyttan – skogen.
Kan man se vilken roll bebyggelsen har haft historiskt?	Historisk typ/funktion	Stationssamhälle, sportstugeområde, kyrkby etc.
Hur har bebyggelsens/ortens funktion förändrats?	Förändrad funktion	Ett fritidshusområde som omvandlats till permanentboende. Stationssamhället övertar kyrkbyns roll som centrumfunktion. Utrymda/rivna bostadslängor speglar avfolkning till följd av nedlagda industrier.
På vilket sätt speglas boende, arbete och mötesplatser i landskapet.	Funktionella, historiska, visuella och sociala samband.	De äldre hyttbyarnas bebyggelse representerar ett system där boende och arbete är integrerat rumsligt medan gruvsamhällets bebyggelsestruktur ger uttryck för en tydlig funktionsuppdelning av platsen mellan hemmet och arbetet. Folkrörelsens och missionsrörelsens stora och tidiga betydelse bland Bergslagen industriarbetare kommer till uttryck i form av samlingslokaler som kyrkor, folkets hus, folkparker, idrottsplatser och nykterhetsloger.
Kan man urskilja årsringar i bebyggelsens utveckling?	Bebyggelseutveckling	Stationssamhällets förändring från småskalig mötesplats till tätort med köpcentrum.

På lokal och platsnivå föreslås olika teman för analyser.

- Visuella karaktärsdrag
- Vattenmiljö
- Människa och mark
- Bebyggelse

Olika frågebatterier vägleder

Metoden skulle vara enkel att använda, kunna tillämpas systematiskt och inte vara alltför tidskrävande. Särskild vikt skulle läggas vid hur sociala strukturer kan avläsas i landskap och bebyggelse. Analysen skulle ha en tvärvetenskaplig grund och kombinera geografiska, samhällsekonomiska och statistiska perspektiv.

Resultatet av metoden skulle kunna fungera som kunskapsunderlag i kommunal planering och användas på den lokala nivån av enskilda brukare och näringsidkare. Resultatet skulle kunna kommuniceras i broschyrer och enklare rapporter.

Förankring och samverkan

Rapporten togs fram av en konsult på uppdrag av länsstyrelsen i Örebro län inom ramen för projektet "Bergslagsbygd i förändring". I arbetet deltog en referensgrupp med representanter för länsstyrelsen, Örebro universitet, stadsbyggnadskontoret i Ljusnarsbergs kommun och ett konsultföretag.

Presentationsmetod

Beskrivningen av olika analyser är uppbyggd kring exempel, förslag på frågeställningar och beskrivningar av arbetsgången. Exempelsammanställningen visar principen för hur man kan gå tillväga. Metoden kan betraktas som ett "metodpaket". Olika delar kan genomföras av olika aktörer på olika nivåer.

Rapporten är systematiskt upplagd och illustrerad främst med olika typer av kartor och tabeller med frågor som är lämpliga i olika sammanhang. I avsnitten om arbetsgång finns anvisningar om tillgången på data och tekniska hjälpmedel. Förslag till metoder för ökat medborgarinflytande finns bland rekommendationerna för hur platser kan analyseras.

Område 4

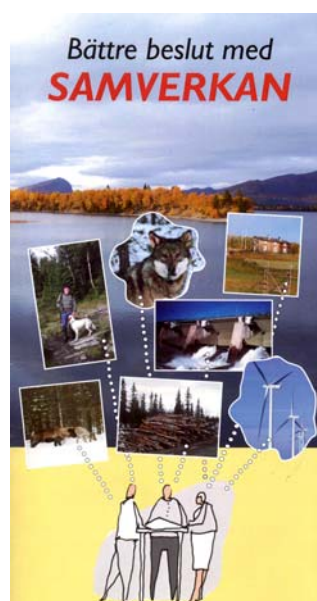
Hållbar landskapsutveckling – samverkansmodell för kulturlandskapet

Hållbar landskapsutveckling – samverkansmodell för kulturlandskapet

Vidareutvecklar en modell
för samverkan

Finner långsiktiga lösningar
för finansiering och organisering av
upprustning och skötsel av
Kulturmiljöer

Huvudintentionerna
beskrivs i en folder

Sammanfattande bedömning

Ett projekt där svårigheter och möjligheter med bred samverkan mellan olika intressenter tydligt framgår.

Den kortfattade beskrivningen av modellen för samverkan i broschyren tar upp flera viktiga frågor som kan vara av värde att känna till för dem som ska arbeta med "medborgarsamverkan" i ett område. Den mer utförliga informationen som finns om projektet på hemsidan är ett bra komplement. De kortfattade råden blir då mera "levande". Där refereras till exempel intressanta diskussioner om vad kulturmiljön betyder för olika aktörer.

Frågan är om denna modell kan användas även i stadsmiljö. Erfarenheterna från planeringssituationer som innefattar kulturmiljöfrågor är att det är lättare att engagera boende på landsbygden än i städer och tätorter.

Övriga resultat från projektet som upprustningen av samevistet, guiden till kulturmiljöer och kokboken kommenteras inte här, eftersom Riksantikvarieämbetets ingång var modellen för samverkan.

Slutrapporten

Modellen för att nå hållbar utveckling och lokal samverkan har presenterats i en kortfattad folder, som skickats ut som inspiration till länsstyrelser, kommuner, lokala aktörer i fjällområdet och berörda myndigheter.

Övriga resultat från projektet är en kokbok om lokal matkultur, en enkel guide till Kultsjödalen kulturmiljöer samt en upprustad kulturmiljö – Vielsesmakke sameviste.

Syfte och användningsområde

Projektet syftar dels till att vidareutveckla den modell för samverkan som togs fram inom ramen för projektet Regionala Landskapsstrategier dels till att finna långsiktiga hållbara lösningar för finansiering och organisering av upprustning och skötsel av kulturmiljöer.

Presentationsmetod

Som information för "utomstående" presenteras samverkansmodellen mycket kortfattat i en rikt illustrerad folder i form av ett A3-ark som vikts i tre delar.

För information under projektets gång har mötesprotokoll och månadsbrev kontinuerligt lagts ut på projektets hemsida

Förankring och samverkan

Nyckelord i den kortfattade broschyren är: *Bättre beslut med samverkan*. Under rubriken "En gemensam angelägenhet" beskrivs att modellen tagits fram av lokala aktörer verksamma i Kultsjödalen, Vilhelmina kommun, Västerbottens län. De många lokala aktörerna presenteras med namn. De är 38 stycken.

I beskrivningen av modellen med *Fjällbygderåd* för att nå hållbar utveckling och lokal förankring i angelägna frågor framhålls vikten av helhetsperspektiv och behovet av nya metoder för att nå dit. Fokus har legat på att hitta former för hur aktörer som på olika sätt använder eller påverkar landskapet kan samverka på ett bra sätt. Utgångspunkten har varit att samverkan är positivt och att en dialog mellan berörda aktörer om kunskap, erfarenheter och synsätt skapar ett rikare underlag till dem som ska ta beslut.

Aktörer verksamma i Kultsjödalen i Vilhelmina kommun har deltagit i diskussioner kring: mineralbrytning och gruvor, utbyggnad av vattenkraft, nya vägar, skoter- och vandringsleder, terrängkörning, kulturmiljövård, jakt och fiske, naturvård, bildande av naturreservat och nationalparker, vindkraft och fjällnära skogsbruk.

Dialogen och kommunikationen med och mellan berörda aktörer har varit viktig. I ett samverkansarbete kring Kultsjödalen kulturmiljöer har man testat hur modellen fungerar i praktiken. Ett resultat av samverkansarbetet är upprustningen av en kulturhistoriskt intressant miljö i området

Från ord

I foldern beskrivs mycket kortfattat några av frågorna som behandlades och så småningom löstes.

..... till handling

Dialogen och kommunikationen med och mellan berörda aktörer är viktig. I ett samverkansarbete kring Kultsjödalen kulturmiljöer har man testat hur modellen fungerar i praktiken. Vid olika typer av möten diskuterade man bl a:

- Olika sätt att rusta upp och sköta kulturmiljöer
- Lösningar för att göra kulturlandskapet mer tillgängligt
- Kulturlandskapets betydelse för tillväxt och utveckling
- Lokalt entreprenörskap och företagande
- Miljömålsarbete på lokal nivå

Ett resultatet av samverkansarbetet är upprustningen av en kulturhistoriskt intressant miljö i området. Bilderna visar ett urval av många spännade kulturmiljöer, värda att bevara för framtiden.

Av information från projektets hemsida framgår att arbetet drivits från Länsstyrelsens enhet för samhällsutveckling i nära samarbete med Vilhelmina kommun samt en mängd lokala aktörer som är verksamma inom pilotområdet. På hemsidan finns mötesanteckningarna och månadsbrev med personlig och intressant information om framgångar och svårigheter.

Länk till rapporten:

<http://www.ac.lst.se/kulturmiljo/projekt-avslutade>

Bilaga 2

Beslutet om stöd till projekt inom hållbar landskapsutveckling

Riksantikvarieämbetet har tagit del av länsstyrelsernas insända projektförslag gällande hållbar landskapsutveckling. Nedan framgår vilka projekt som har prioriterats fördelade på olika områden. Dessa projekt överensstämmer med de utgångspunkter och prioriteringar som Riksantikvarieämbetet angav i begäran om underlag. Riksantikvarieämbetet avser att ha en samordnande roll för att initiera och stödja ett erfarenhetsutbyte såväl mellan länsstyrelsernas aktuella projekt som med andra pågående projekt. Riksantikvarieämbetet avser därför att inbjuda representanter för de projekt som erhållit stöd till ett inledande seminarium i början av året.

Område 1

Hållbar hantering av exploateringstryck inom riksintresseområden och andra områden där kulturmiljön ses som en resurs.

Syftet med projekten är att utveckla metoder för att fördjupa kunskapen om och förståelsen för hur olika kulturmiljövärden kan hanteras inom olika typer av områden som är utsatta för exploateringstryck. Det handlar dels om att ta fram fördjupade riksintressebeskrivningar som underlag för planering, dels om att ta fram underlag för kommunal och regional planering så att natur- och kulturvärden tidigt kan uppmärksammas som förutsättningar inför olika förändringar. Projekten ska genomföras av representanter för kulturmiljövärden i dialog och samverkan med berörda kommuner och aktörer.

Från Riksantikvarieämbetet finns ett intresse av att samordna och stödja utvecklingen av olika metoder och att främja ett utbyte av erfarenheter mellan länen och aktuella projekt. Detta arbete är en del av regeringsuppdraget – att stödja län och kommuner i deras arbete med planeringsunderlag – med koppling till miljömålsarbetet och delmål 1 i God bebyggd miljö.

Kontaktperson: Ann Mari Westerlind

Län:	Projekt
D	Tätortsnära planeringsunderlag för natur och kulturvärden
E	Strategiskt kulturmiljöarbete i Östergötland
G	Fördjupad riksintressebeskrivning i Kosta (och Växjö)
O	Stadslandskapet – riksintressena i centrala Göteborg
O	Planeringsunderlag för kulturhistoriskt värdefulla områden med inriktning på Tanums världsarv och Falbygden
Y	Analys av förändringstrycket i Västernorrland
Z	Fördjupad riksintresseanalys i Åredalen
AC	Byar i förändring
BD	Förstudie Haparanda

Tilläggsbeslut

AB	Översyn av riksintresset Österhaningebygden
Y	Analys av riksintresset Sundsvalls stenstad

Område 2**Samverkan mellan natur och kultur om karaktärisering av kulturmiljön i landskapet som helhet**

Projekten är inriktade på att förtydliga kultur- och naturvärden i större landskapsavsnitt och på samarbete med andra offentliga aktörer.

Kontaktpersoner: Ulf Lindberg för K-län och Kaj Jansson för U-län

Län	Projekt
K	Biosfärområde Blekinge skärgård med kust
U	Kulturlandskapet vid Kungs-Barkarö

Område 3**Kunskapsuppbyggnad för bevarande och utveckling av regionala karaktärsmiljöer**

Projekten är inriktade på att fördjupa och sprida kunskaper om bakgrunden till dagens kulturlandskap som underlag för regional och kommunal planering och bygglovshantering.

Kontaktpersoner: Ulf Lindberg för T-län och Daniel Nilsson för M-län

Län	Projekt
T,D, S, U, W	Bergslagsbygd i förändring
M	Kust och historia

Område 4**Dialog om hållbar förvaltning av kulturlandskapet**

Projekten är i huvudsak inriktade på att i dialog med de boende lyfta fram landskapets kulturmiljövärden och diskutera möjligheter till långsiktigt hållbar förvaltning av ett kulturlandskap i förändring.

Kontaktpersoner: Jerker Moström för X och AC-län samt Åsa Wall för X-län

Län	Projekt
X	Delaktighet i landskapsutvecklingen
X	Lantbrukspark i Wij
AC	Hållbar landskapsutveckling

Bilaga 3

Sammanställning av rapporteringen

Län/projekt	Är projektet avslutat?	Fortsätter arbetet?	Finns en delrapport?	Finns en slutrapport
Område 1				
AB-län Österhandinge	Ja	Önskemål finns	Ppt-presentation	Nej på gång
D-län Planeringsunderlag	Ja	Nej	Ppt-presentation	Nej på gång
E-län Strategiarbete	Nej	Ja	Ppt-presentation	Nej
G-län Riksintressebeskr	Ja	Nej	Ppt-presentation	Ja två rapporter
O-län Göteborg	Ja	Ja	Ja	Nej
O-län Vindkraft	Nej	Ja	VR-modell	Nej på gång
Y-län Sundsvall	Ja	Ja i kommunen	Inventering	Ja
Y-län Förändringstryck	Nej	Ja	Ja	Ja
Z-län Åredalen	Ja	Nej	Ppt-presentation	Ja
AC-län Byar i omvandl	Ja	Ja	Ppt-presentation	Nej klar 2010
Område 2				
K-län Blekinge skärgård	Nej	Ja	Ja	Ja
U-län Kungs-Barkarö	Ja – etapp 1	Ja – etapp 2	Ja	Ja
Område 3				
T-län m fl Bergslagsbygd	Ja	Nej	Ja	Nej
M-län Kust och historia	Nej	Ja	Nej	Nej klar 2010
Område 4				
X-län Delaktighet	Ja	Ja	Nej	Ja
X-län Wij lantbrukspark	Ja	Ja	Nej	Ja
AC-län Samverkan	Ja	Ja	Ja	Ja

